

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
CHP Emekli Parlamenterleri – Kooperatifçi

Değerli Konuklar, Meslektaşlarım,

Ulusal Sulama Yönetimi Sempozyumunun ikinci oturumunu açıyorum. İkinci oturumun konusu, Sulama Kooperatiflerinin Sulama İşletmeciliğindeki Rolü ve Önemi. Dört arkadaşımız bu konuda katılıyor. Esasında katılımcıların konularına baktım, biraz sulama kooperatifçiliğini aşılıyor, tam başlık gibi değil. Ama bu şekilde planlamışlar. Tabii biz mümkün olduğu kadar sulama kooperatiflerine daha da fazla yer vermeye çalışacağız.

Sayın Demirel'den sonra böyle bir konunun tartışılması belki biraz zor, Türkiye'nin sulama yönetimini ta tarihçesinden çok geniş boyutuyla anlattılar. Ama sayın Demirel'i dinlediğiniz zaman hepimiz dinlemiştinizdir, daha çok ulusal düzeydeki sulamayı anlattılar, barajları. Asıl tarlaya gittikten sonra su ne olacak, nasıl yönetilecek, o konuda pek bahsetmediler. Hatta o konuda da benim için çok doğru olmayan bir kelimeyi de çok fazla kullandılar, sulama birlikleri diye. Yani sulama kooperatifi için mi kullandı veyahut sulama birliği olarak mı? Çünkü Türkiye'de bu alanda hem bir sulama kooperatifleri var, bir de sulama birlikleri var. Bu arada, sabahleyin Sayın Oda Başkanımız Sayın Gürol Ergin, sulama kooperatifiyle sulama birlikleri arasındaki farkı çok güzel bir şekilde belirttiler. Yani birisi nedir, diğeri nedir? Burada, bizim bu sempozyumu organize eden Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği.

Beni tanıyorsunuzdur belki, ben kooperatifçiyim. Ben bu konuda bir nevi tarafım. Yani Türkiye'de sulamada da, daha doğrusu çiftçinin örgütlenmesi denildiği zaman ben kooperatif anlarım. Sayın Süleyman Demirel 50 yıllık sulamayla uğraşmış, ben de 50 yıldır kooperatifçilikle uğraşırım ve Türk tarımının ancak demokratik kooperatifler içerisinde örgütlenerek çağdaş bir tarım yapılabileceğine inanırım. Bunun en büyük örneğinin de büyük devlet adamı Atatürk'ün kooperatifçiliğe verdiği önemde, hatta kendisinin bizzat iki tane kooperatif kurarak, ortak olarak 1925'te bir tüketim kooperatifi, 1936'da bir tarım kredi kooperatifini kurarak ve ortağı olarak bize bu alanda büyük bir yol gösterici olduğunu belirtmek istiyorum. Kooperatifçilik bu bakımdan önemli.

Sulama kooperatiflerinin başlıkta rolü deniyor. Sulama kooperatifi denildiği zaman sulamanın kooperatiflerle yapılması. Tabii Türkiye'de dört milyon hektar arazi sulanıyor deniyor, bu sulama gidiyor, ondan sonra sulamayı yapan köylü. Yani tarla kendi kendine sulanmıyor. Birilerinin onu sulaması lazım. Ve orada hepsinde tesisler var. Sayın Demirel belirttiler. 8 bin üzerinde tesis var, dediler. Bu tesislerin işletilmesi lazım. Bu çok önemli bir olay. Ve ülkelerin gelişmesiyle de çok paralel.

ABD'de sulama kooperatifçiliği, Amerikan tarımının esasını oluşturur. Ta 1950'li yıllardan itibaren çok gelişmiş, hatta 30'lu, 40'lı yıllardan itibaren sulama kooperatifçiliği vardır ABD'de.

Türkiye'de de sulama kooperatifçiliğinin tarihçesi oldukça eski, 1963'lerde ilk olarak kuruldu ve o yıllarda biliyorsunuz Toprak Su Genel Müdürlüğü vardı, sabahleyin arkadaşlarımız değindi, bizim, bütün ziraat mühendislerinin hep özlemle andığımız, Toprak Su Genel Müdürlüğü. Suyu DSİ alır, büyük barajlar yapar, tarlaya götürür, tarlada toprağa yayılmasını, Toprak Su Genel Müdürlüğü yapardı. Ve Toprak Su Genel Müdürlüğü ta 1963'lerde bunu kooperatiflerle yapalım dedi. Ve Toprak Su kooperatifleri, o zaman 1963 yıllarında kuruldu. Hatta sayın Demirel biraz evvel Erzin'den bahsetti, benim memleketim. Biz Erzin'de o zaman bir toprak su kooperatifi kurmuştuk, ta 60'lı yıllarda. Ve bu toprak su kooperatifleri, o zamandan itibaren çalışıyor.

Sonradan Toprak Su Genel Müdürlüğü biliyorsunuz ortadan kaldırıldı. Tekrar açılmasını umut ediyoruz. Türkiye gibi sulamaya bu kadar önem veren ve zaruri olan bir ülkede toprağın sulanması için bir örgütün olmaması. Yine diyorum, DSİ'nin görevi başkadır.

DSİ, barajlar yapar, büyük su projeleridir. Ama su toprağa gittiği zaman, toprakta çiftçiler tarafından sulanması lazım. Bununla ilgili devlet örgütü, Toprak Su Genel Müdürlüğü'ydü. Zaman, hiçbir zaman geçmiş değildir. Türkiye, ilelebet yaşayacak diyoruz ve bu araziler de ilelebet sulanacaktır. Bugün dört milyon hektar, yarın sekiz milyon hektar olacak ve bunun için de böyle bir örgüt muhakkak gerekli, Toprak Su Genel Müdürlüğü.

Ve işte bunun kurmuş olduğu kooperatiflere de biz Toprak Su Kooperatifleri diyor idik. Toprak su kooperatifleri, sonradan sulama kooperatiflerine dönüştü Toprak Su kaldırıldıktan sonra ve maalesef bir merkez birliği kuramamışlardı. Tabii benim profesörlük tezim kooperatiflerin üst örgütlenmesi, merkez birliği kurulması üzerine. 1970'li yıllarda ben o konuyla profesör olmuştum ve benim tezim şuydu: Bir kooperatif üst örgütünü kurmamışsa, gelişmesi mümkün değil. Yani merkez birliğini muhakkak kurması lazım. Sayın Başkanımız burada ve nihayet geçen sene Toprak Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği kurulmuş bulunuyor, yani bir senelik. Bu, benim tahminime göre sulama kooperatifçiliğimize büyük bir hız verecektir, geliştirecektir. Çünkü sulama kooperatiflerinin sahibi olmaktadır Merkez Birliği. O konuda da işbirliğine her zaman hazır olduğumuzu belirtmek isterim kooperatifçi olarak.

Türkiye'de yine dediğim gibi, bir tarafta sulama kooperatifleri var ve merkez birliğini de kurmuş, fakat devlet sulama birliği kurmuş. Türkiye'de biz kooperatifçilerin önemli bir derdi bu, sulama birliği, üretici birliği. Diyeceksiniz ki, bu kooperatifler varken niçin böyle birlikler kurmak istiyor devlet? Bir tarafta sulama birliği, bir taraftan da üretici birliği. Kooperatifler demokratik kuruluşlardır. Çiftçinin örgütüdür kooperatifler. Halbuki bizde devlet, almış çiftçinin örgütlerini idare etmeye. Onun için kendisine bağlı kuruluşlar yapmak istiyor. Onun için üretici birlikleri veyahut sulama birlikleri. Sulama birlikleri yarı devlet kuruluşudur. İşte valinin, kaymakamın, oradaki birçok insanların idaresinde. Bu yanlıştır.

Türkiye'nin tarım politikasına baktığımız zaman, devlet iktisadi devlet teşekküllerini bile özelleştiriyor. Düşünün, SEK'i, ötekini. Elindeki kuruluşları özelleştiriyor. Demokratik olan kuruluşları ben kendime alayım diye. Bu yanlış bir politika. Tarım satışları da serbestleşsin istiyoruz, demokratikleşsin istiyoruz. Türkiye'de eğer biz demokrasiyi devam ettireceksek, kuruluşlarımızın da demokratik olarak yönetilmesini sağlamamız lazım. Biz istiyoruz ki, siyasi partilerimiz bile demokratik olsun. İşte iktisadi teşekküllerimiz hep demokratik olsun. Kooperatifler varken, devletin kendisine yük olan böyle birlikleri olmasın.

Diyeceksiniz ki, devlet güvenmiyor kooperatiflere. Tabii devletin görevleri var, kooperatifler var, demokratik olunca hiç karışmayacak. Hayır, devlet karışacak, yardım edecek, onun eğitimini sağlayacak, yol gösterecek, yasalarını çıkaracak. Bu, devletin görevidir. Ama bunu yapıyor diyerek, devletin kooperatifleri yönetmek hakkı değildir. Nasıl ki özel sektörü devlet destekliyor, bu holdingleri vesaire, kriz oldu hepsi çıktılar, yok İstanbul grubu, milyarlar, trilyonlar alıyorlar devletten. Devlet bu paraları verirken gidip de ben sizi idare edeceğim demiyor. Ama kooperatiflere üç kuruş verse, efendim ben size para veriyorum, ben sizi yöneteceğim diyor. Öyle bir şey yanlıştır. Bunu, bir şeyi yeni keşfetmiyoruz. Bütün dünyayı da biliyoruz. Ben kooperatifçiyim derken, ömrümün 10 senesi de yurtdışında geçti. Yurtdışında okudum. Bütün dünyada da bilirim kooperatifçiliği.

Bugün gelişmiş diye imrendiğimiz Avrupa Birliği ülkeleri, ABD, Japonya, hepsinde tarım, tamamen kooperatiflerin elindedir, demokratik kooperatiflerin. Başka hiçbir çare de yoktur. Yani Türk tarımını destekleme, bunun hepsi laftır. Çiftçi örgütlenecek demokratik olarak. Bunlara destek vereceksin. Devlet destekleyecek, bankasını kurduracak, üst örgütünü, okullarını kurduracak. Devlet destekleyecek. Ama bu şekilde kooperatif içerisinde örgütlenecek. Yani çiftçi, kendi üretiminin sahibi olacak. Tabii sulama kooperatiflerinin görevi sadece suyu yönetmekte değil, sudan sonra elde edilen üretimin pazarlanması, diğer girdilerin sağlanması. Su, bir girdidir, ama suyun yanında tarlayı sularken gübre vereceksin, makine vereceksin. Mesela bizim Kırıkhan'da çok güzel bir sulama kooperatifi vardır. Bütün

makineyi müştereken işletiyorlardı bütün köyün çiftçisi. Çok da güzeldi Cevdet Sunay yerleştirmişti. Karadenizliler Kırıkhan'da Hatay'ın orada bir sulama kooperatifi kurmuşlardı ve bütünüyle makineyi de kooperatif olarak işletiyorlardı.

Tabii çok amaçlı kooperatifler bunlar. Biz kooperatifçiliği tarımın her evresinde geliştirmek durumundayız. Tabii zor bu. Yani kolay değil. Ben istiyorum, 40-50 yıldır uğraşıyorum. Ama zoru çözmek durumundayız. Biz, düşünün, Cumhuriyeti kurarken zoru çözerek kurmuşuz. Bütün dünyayla savaşarak. Şimdi bu Irak Savaşı'nda kolayına gitmeye çalışıyoruz. Aman şöyle. Öyleyle olmaz. Kolayına kimse kimseye yedirmez. Zoru çözeceksin. Yani dış politikada da, iç politikada da, ekonomide de. Bütün dünya öyle yapmış. Şimdi Avrupa ülkeleri, ta 100 yıldan beri kooperatifleri geliştirmiş. Ne kadar kavgalar vermişler tarihlerini okursanız, bütünü ekonomik kavga ve oturtmuş o çiftçi, kooperatiflerle örgütlenmiş. Türkiye'de özel sektör, şimdi büyük holdingler, büyük süper market, Migros falan aynı kooperatif gibi fabrikalar kuruyor vesaire. Bir sömürü düzeni. Buna da dikkat edin.

Türkiye'de biz hepimiz ziraatçiyiz, çiftçilerimiz de var içimizde. Türkiye'de çiftçi şikayetçi. Niye? Fiyatlar düşük. Tüketici öldüm diye bağırıyor. Memur, fiyatlar yüksek. Ne oluyor? Arada birileri var, kazanıyor, aracı dediğimiz kesim. Bunu ortadan kaldırma yolu ne? Başka bir yol mümkün değil. Kooperatif kuracaksın. Yani dünyanın en iyi teknolojisiyle tüketimin sunulması, bizdeki şimdiki Migros, diğer büyük mağazalar, o ne üreticiye, ne tüketiciye faydası olur. Üreticiye düşük fiyat verir, tüketiciye de yüksek fiyatla satar. Bizim bunu kaldırmamız lazım.

Ve burada tabii şunu da unutmamamız lazım. Sayın Demirel bahsettiler, ta 1950'den bu güne kadar işte sulamalar yapmışız falan filan. Ama Türkiye dışında, bütün dünya da yaptı bunu. Türkiye şu anda dünyanın gelir dağılımında en kötü ülkesi, gelir dağılımı en düşük ülkelerden birisi, enflasyonu en yüksek olan ülkelerden birisi. Yani bunlarda rekor. Dünyada böyle yüzde 40-50 enflasyon kalmadı. Bu da geriliğimiz. Yani biz kalkındık, dediği gibi, Avrupalılar kalkınmadı mı?

Ben yine biraz evvel söyledim, fazla da konuşmayayım, Başkan diye arkadaşlarım da bekliyor, bitiriyorum. 1950'de İstanbul'da liseyi bitirdim, İtalya'ya okumaya gittim Ziraat Fakültesine, kendime bir baktım Atatürk Cumhuriyetinden gelmişim. Kendimi onlardan çok üstün hissettim. Böyle muazzam bir Türk, aldığım eğitim, giyiyim, her şeyimle. 1950'de İtalya'da. Çünkü o zaman gelir düzeyimiz bizim de 1000 civarındaydı, onların da öyleydi. Şimdi profesör olarak gidiyorum İtalya'ya, oradaki profesör arkadaşlar, benim öğrenci arkadaşlarım, profesör olmuşlar. Onların adam başı geliri olmuş 15 bin ile 20 bin dolar, bizimki olmuş 2 bin dolar. Ben profesörlere soruyorum, biz ne alıyoruz 1000 dolar, onlar alıyorlar 5-6 bin dolar ayda. Fark belirmiş 50 yıl içerisinde. Ha biz birçok şeyler yapmışız, ama dünya, herkes de yapıyor. Kimse durmuyor. Tabii ki çağdaşlıkta bu yarışa eşdeğer yükselmek önemli.

Sulama kooperatifçiliği bu bakımdan çok önemli bir kooperatif. Türkiye tarımı çünkü sulanarak kalkınabilir. Sayın Demirel de çok güzel belirtti. Su hayat kaynağı. Ama bunun iyi kullanılması lazım. İyi kullanılmasında da örgütlü kullanılması lazım. Çiftçinin buna sahip olması lazım ve bundan elde edilen geliri de böylece çiftçinin kazanması lazım. Bu bakımdan kooperatifçiliğin çok önemli olduğu kanısındayım Türkiye'de suyun yönetiminde. Ama birçok sorunları var kooperatifçiliğin de. Onlar tabii ayrı sorunlar, onun üzerinde sulama kooperatiflerimiz de gerekli başarıyı belki göstermiyorlar. Ama bir şeyde başarıyı göstermiyorlar demek, ileride de göstermeyecek demek değildir. Türkiye'de şimdi sulama kooperatiflerinin merkez birliği kuruldu, geliştirmek durumundayız.

Böylece çok özür dileyerek kısa bir girişten sonra konuya başlıyorum ve arkadaşlarımıza bize verilen programa göre 20'şer dakika söz verme durumumuz var. İlk konuşmacımız Abdurrahman Ögüt. Tarım Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Teşkilatlanma Daire Başkanı. Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve Sulama Kooperatifleri

diye bir konuyu, yani bize genel bir tarımsal kooperatifçilik ve bu arada da sulama kooperatifleri hakkında bilgi verecekler. Buyurun.